

TUDOR ARGHEZI - PSALMI

Una din laturile dominante ale poeziei argheziene stă sub semnul căutărilor filozofico-religioase. Ca toți marii poeți ai lumii, Arghezi a fost răscolit de-alungul întregii sale vieți de o serie de probleme fundamentale pentru cunoașterea rostului omului pe pământ, a începuturilor existenței acestuia în univers, a perspectivelor care i se deschid a morții care pune capăt zbatărilor lui continui pentru înfrumusețarea vieții pe care vrea s-o clădească urmașii săi. Până să ajungă la cunoașterea și însușirea filozofiei materialist-științifice clarificatoare, poetul s-a războit cu fantomele Divinității și morții, ale vieții viitoare - într-o luptă piept la piept dramatică și îndârjită al cărei rod literar îl constituie unele dintre cele mai strălucitoare creații poetice argheziene. Ispita cunoașterii, setea devorantă, biciuitoare de-a străpunge cu mintea necunoscutul, care, pe aceeași măsură cu care poetul se apropia de el, părea a se depărta de mijloacele de pătrundere și de înțelegere ale lui, stă la baza unei mari părți din opera de până la Eliberare a scriitorului.

Motivul căutării Divinității, prezent în poezia argheziană încă de la primele debuturi ale poetului, devine în Psalmi o obsesie tiranică, înfrigurată căutare care se prelungește până în Stihuri de seară și Hore și în multe alte poezii și scrieri în proză ale poetului. Această dramă a căutărilor obsedante capătă în versurile din Psalmi o deosebită forță a expresiei lirice. Psalmii arghezieni sunt monologuri ale celui - care - glăsuiește-n pustiu. Monologul nu ajunge niciodată să devină dialog.

În psalmii arghezieni surprindem mai degrabă ecouri ale Vechiului decât ale Noului Testament. Poetul e un emul al acelor mitic-arhaici homines religioși care s-au luat la harță cu Domnul lor, l-au înfruntat, au violentat cerul, s-au luptat cu îngerul. Tonul său, în genere, este acela al unui lov, bărbatul care nu cedează, nu acceptă nici un compromis, nici resemnare, care se-afirmă pe sine în fața unui Iehova pierdut în tenebre și tăcere. Cuvântul său este stârnit chiar în Tăcerea absolută căreia i se adresează și în care se aude pierind.

Psalmul I. - „Aș putea vecia cu tovărășie” este revolta lui Arghezi împotriva Tatălui, al lui Dumnezeu cel vechi care s-a retras, s-a ascuns și părăsit omul. Acesta e singur cu puterile sale. El este noul Prometeu; el creează lumea. Arta purcede din el și în această ipostază de creare a unei lumi noi, de depășire a condiției creaturale, el sfidează divinitatea, luând vecia drept complice. Arta are posibilități nelimitate și prin ea poetul se identifică ca divinitatea. În final poetul își dorește pierirea dar numai în ipoteza în care are loc pierirea lui Dumnezeu în el.

Psalmul II. - „Sunt vinovat că am râvnit” este lupta poetului cu Divinitatea, încercarea sa de a-l răsturna. Finalul poeziei: „Ți-am auzit cuvântul, zicând că nu se poate”, este într-un fel un răspuns, exprimă o interdicție declarată; neagă nu numai jindul omului după bunurile lumii acesteia, ci și însăși râvna poetului de a-și apropia Cuvântul. Revolta din Psalm I înseamnă sfiderea Creatorului, asumarea orgolioasă a demnităților acestuia. „Marele Păcătos” din Psalm II nu e artistul mânat de „o neliniștită

patimă cerească” ci făptura aventuroasă a riscurilor extreme, răzvrătitul, care încearcă imposibilul.

În **Psalmul III.** „Tare sunt singur, Doamne, și piezis!” poetul se simte însingurat și părăsit. Dumnezeu ascuns, mut, inexistent îl condamnă la singurătate, împotriva căreia se revoltă cerând din partea Divinității un semn care să-i îndemne pașii. Dacă în primii trei Psalmi, poetul se răzvrătea împotriva divinității în Psalm IV „Ruga mea e fără cuvinte” poetul ne prezintă confruntarea sa cu Logosul, cu Dumnezeu - cuvântul. Chemarea sa (dublă; ca profet și poet) este condamnarea sa. Toate ambivalențele, ambiguitățile și paradoxurile naturii sale își au sorginea în această criză originală a Cuvântului. Psalm IV este expresia unei disperări a cugetului, privind existența însăși a eului.

Psalm V. „Nu-ți cer un lucru prea cu neputință” este un apel al inteligenței desnădăjduite. Prezența sacrului este singurul său dar râvnit. Invocarea lui este o încercare de a-l scoate din neantul ascunzîșului său. Dar este, oare, posibilă revelarea? Este cu putință ca „tăcerea sacrului să se rupă? Nimic mai tragic pentru inteligența însetată de infinit decât această „tăcere”. Dumnezeu ascuns în această „tăcere” este o negare a omului cuvântător.

Chinuit de îndoieli „Pari când a fi, pari când că nu mai ești” (Psalm VI) neputând înțelege tăcerea de stâncă a unei divinități care nu dă nici un semn palpabil al existenței ei, poetul își strigă patetic apriga dorință în goana-i neostoită după o certitudine absolută, cu o cutezanță înspăimântătoare:

„Singuri, acum, în marea ta poveste,
Rămân cu tine să mă mai măsor,
Fără să vreau să ies biruitor.
Vreau să te pipăi și să urlu; Este?

(Psalm VI)

În **Psalm VII.** „ Pentru că n-a putut să te-nțeleagă” poetul face un rechizitoriu puterii Divine învinuind-o, acuzând-o de crima celui care a creat lumea și apoi a părăsit-o. Dumnezeu se face vinovat de dubla crimă; una pentru că e absent din lume și cealaltă că lumea nu-l poate cunoaște. Singurul vinovat e cel absent, adică Dumnezeu, nu omul. Omul, acuzat de religii, devine acuzatorul judecătorului său.

Psalm VIII. „ Pribeag în șes, în munte și pe ape” e psalmul călătorului-prizonier în universul închis. Psalm al maturității melancolice, al revizuirii și al cunoașterii de sine, acest psalm este un psalm al socotelilor. Ironic, sarcastic este poetul și în **Psalm X.** „vecinul meu a strâns cu neîndurare” e psalmul mizeriei umane „al nimicniciei omului ce-și întemeiază existența pe posesiune. Înlocuirea lui „a fi cu” cu „a avea” duce la descompunerea ființei umane.

În **Psalm XI.** „ca să te ating, târiș pe rădăcină” poetul revine la chemarea Divinității. De data aceasta el dorește un contact organic care însă nu se realizează.

Cuprinzând marea întrebare fără de răspuns, dureroasă și dramatică, psalmii arghezieni reflectă continua luptă a gândirii poetului cu îndoiala, cu neputința de a renunța la căutare, cu nesățioasa sete de a se convinge dacă Divinitatea există sau nu cu adevărat. Oscilând între dorința de a afirma existența lui Dumnezeu și gândul că acesta s-ar putea reduce doar la o iluzie zadarnic întreținută, poetul exclamă în Psalm VI:

„Pentru credință sau pentru tăgadă,
Îl caut dârș și fără de folos”,
ca, pândindu-l pe Dumnezeu ca pe un vânat, să-l amenințe cu nimicirea fizică, necruțător:

„Te drămuiesc în zgomot ți-n tăcere
Și te pândesc în timp, ca pe vânat
Să văd: ești șoimul meu cel căutat?
Să te ucid sau să-genunchi a cere”
(Psalm VI)

sau chiar, nu mai puțin neînduplecat:

”Cercasem eu, cu arcul meu,
Să te răstorn pe tine, Dumnezeu!
Tâlhar de ceruri, îmi făcui solia
Să-ți jefuiesc cu vulturii tăria”
(Psalm II)

Poetul, pentru care problema Divinității părea fără rezolvare, își dă seama de zădărnicia zbaterilor sale lăuntrice în goană după marea himeră ajunge să proclame categoric inexistența lui Dumnezeu, așa cum, triumfător, ne-o spune în unul din ultimii săi Psalmi din 1959. Evocând mai întâi îndelungatul și dramaticul drum al căutării de o viață-ntreagă: m-am arătat / Oricum, de-ți pipăi pragul, cu șoapta tristei rugi, / Dau numai de belciuge, cu lacăte și drugii”, el își anunță hotărârea nezdruccinată de-a nimici fantoma dumnezeiască de care s-a lăsat tiranizat până acum:

„Înverșunat de piedici, să le sfărâm îmi vine,
dar trebuie-mi dau seama, să-ncep de-abia cu tine”

Psalmul de taină, singurul, de altfel, care este astfel denumit de poet, se constituie într-un monolog sfâșietor în care sentimentul dragostei adevărate și al credinței se întrepătrund ca-ntr-un cântec al nemuririi, al speranței al dorului, al dragostei de dragoste. Femeia răspândită în el „ca o mireasmă-ntr-o pădure” i-a prins de cântec viața; a purtat-o ca o brățară la mâna casnică a gândirii; a schimbat cărarea, și a făcut-o „vas de mare”. Adresarea către simbolul feminin al divinității de identifică în finalul psalmului:

„Ridică-ți din pământ urechea
în ora nopții când te chem
ca să auzi, o! neuitată
neiertătorul meu blestem”.

Poezia seamănă cu aceeași sfâșietoare chemare eminesciană din Răsai asupra mea sau Rugăciune.